

kásságára a buddhista tantrikus irodalomhoz tartozó *Kálacsakra-tantra*. A kérdéses műben leírt próféciák forrásul szolgáltak számára a tibeti időszámítás rendszerének megértéséhez. Csoma – legalábbis tanulmányai kezdetén – úgy vélte, hogy azok adalékkal szolgálhatnak az ujjurok történetére és földjére vonatkozóan is. A dolgozat Csomának a szöveggel kapcsolatos publikációit és megjegyzéseit is összefoglalja.

A délutáni előadások mindegyike valamelyik ún. „Alexander-könyv”-höz kapcsolódott, azaz azokhoz a lámák által írt kéziratokhoz, amelyek az MTA könyvtárának féltve őrzött, unikális kéziratok. A lámák ki-fejezetten Csoma kérésére írták meg e műveiket, és örömmel tájékoztatjuk a téma iránt érdeklődő olvasókat, hogy e könyvek egyike – a tibeti eredeti mellett – magyarul is olvasható az interneten (<http://csoma.mtak.hu>).

Kulcsszavak: *könyvtár, gyűjtemény, tibetisztika, őshazakutatás, buddhizmus, szanszkrit filológia, évforduló, tudományos ülésszak*

Kulcsszavak: *könyvtár, gyűjtemény, tibetisztika, őshazakutatás, buddhizmus, szanszkrit filológia, évforduló, tudományos ülésszak*

MEGNYITÓ

Pálinkás József

az MTA elnöke

„Egy szegény, árva magyar, pénz és taps nélkül, de elszánt, kitaró hazafiságtól lelkesítve bölcsőjét kereste a magyarnak és végre összerokadt fáradalmi alatt. Távol a hazától alusza örök álmát, de él minden jobb magyarnak lelkében. Nem magas helyzet, nem kincs a nemzetek véd-öre, hanem törhetetlen hazaszeretet, zarándoki önmegtágadás és vasakarát. Vegyetek példát hazánk nagyjai és gazdagjai egy árva fiún, és legyetek hiú magyarok tettel, nem puszta szóval, áldozati készséggel és nem olcsó fitogtatással.”

Ezeket a sorokat olvashatjuk ma Kőrösi Csoma Sándor dardzsilingi síroszlopának jobb oldalán, a Magyar Tudományos Akadémia emléktábláján.

Akadémiánk alapítója, Széchenyi István 1858-ban egy fényképet kapott ajándékba fiától, amely Kőrösi Csoma Sándor sírját ábrázolta. Széchenyi a fényképről egy kis alakú festményt készíttetett, és ennek aranyozott rézkeretére vésette a fenti mondatokat.

Kőrösi Csoma élete jól példázza azt, hogy egy szegénysorú család fia, aki első iskoláját még szolgadiákként kezdte, nélkülözések és megpróbáltatások között hogyan őrizheti meg méltóságát, és hogyan vívhatja ki az egész világ elismerését. Mindenek előtt tehát a tudós állhatatosság, kitarás példája ő, amellyel egy nemes gondolat megvalósításának szentelte egész életét. Nem a nagyragyás, hanem a kimeríthetetlen tudásszomj és kötelességtudat vezette, olyan elkötelezettség,

amely súlyt ad a céloknak, örök emlékezetet a tetteknek.

Szerénysége és alázata a kortársakat is lenyűgözte. A felfedezés, az eredmény zajos sikere, a szakma és a nyilvánosság figyelme nem mindenkinek jut osztályrészül. Am, aki végül megbecsülést kap, csak a tudomány szeretete, a kemény munka és az ismeretlen szembeni alázat gyümölcsként arathatja le azt. Minden haladás alapja az a lelki erő, és tűrőképesség, amely Eötvös József emlékezéséből idézett szavai szerint „a látszólag legreménytelenebb pályán is mindig magasra vezet”. (Eötvös, 1843)

Kőrösi alaptézise, hogy a Góbi pusztáin, a Himalája lábainál megtalálhatja azt a népet, amely a mi nyelvünkön szól, s amelyben a mi vérünket ismerheti fel, téves volt. S ezt soha nem tagadta. Nem habozott megosztani kétségeit és sokszor lehangoló felismeréseit azokkal, akik bíztak benne, s várták híreit. Minden külső és belső tusája ellenére sem adta fel; sőt kortársai, személyes ismerősei bizonyossága szerint annál nagyobb szorgalommal vetette bele magát az épp előtte álló feladatba, mindig bízva abban, hogy előfeltevései téves volta ellenére munkája valami újat hozhat. Nem a kutatás szabályait edzette saját véleményéhez, inkább alávetette magát a tudomány követelményeinek, soha nem hamisította a tényeket vagy erényként hangsúlyozva emberfeletti erőfeszítéseit. Toldy Fe-

renc, a Magyar Tudományos Akadémia titkára emlékbeszédében már hangsúlyozta, hogy az „igazi dicsőséget nem a nagy múltú ázsiai népekkel való kétes rokonság feltárásával, az őshaza nyomozásával szerezte nemzetének, hanem éppen az egyetemes tudomány egy új aknájának megnyitásával...” A későbbi kutatók így már könnyen építhettek azokra az alapokra, amelyeket ő fektetett le. A fagyos szobában végzett munkája végül meghozta gyümölcsét. Szilágyi Ferenc szavai szerint „a tudomány Kolumbusza volt ő, mást – többet – fedezett fel, mint amiért indult.”

Több mint negyven ezer tibeti szót írt össze, megismerte azokat a nyelveket, amelyek irodalmától azt remélte, hogy nemzetünk eredetének felderítésében segítségére lehet. A tibeti nyelv első grammatikája és szótára, amelyet ő készített, a filológia egyik csúcsteljesítménye.

A munka értéke nehezen mérhető a haszonelvű ideg szabályai szerint. Ha erőfeszíté-

seit más irányba fordítva idegen hatalmak szolgálatába áll, az elismerést és jólétet hozhatott volna számára. Azonban – ismét Eötvös Józsefet idézve: „vannak emberek, kiknek hivatása, hogy midőn nehéz pályájukon átfutnak, emberi természetünk egész nagyságát tüntessék föl. Az emberi nemnek nemcsak nagy tettekre, melyeknek következeit mindenki észreveszi – de nagyszerű példákra is szüksége van, hogy a serdülő maga előtt látva a férfiút, fölfelé tekinteni, nemes célokért lelkesedni, nekik áldozni tanuljon; s kinél ezt tehetjük, annak napjai nem hasztalan folytak el.”

Kőrösi Csoma Sándort csodálatos egyénisége, elszántsága, szerénysége és lelkiismeretessége keleten a szentek sorába emelte. Dardzsi-lingi sírja valóságos zarándokhely: még ma is rengeteg tibeti és indiai keresi fel. E kiállítás és konferencia alkalmat ad arra, hogy lélekben mi is csatlakozzunk hozzájuk, s lerójuk tiszteletünket és hálánkat e kiváló tudósember előtt.

IRODALOM

Eötvös József: Kőrösi Csoma Sándor – Emlékbeszéd. Elhangzott: 1843. október 8-án, az MTA. XII. közülésén.

CSOMA ÉS A MAGYAR ŐSHAZAKUTATÁS

Vásáry István

egyetemi tanár, az MTA doktora,
ELTE BTK Orientalisztikai Intézet Török Tanszék
vasaryi@gmail.com

Kétszázhuszonöt éve annak, hogy 1784. március 27-én, a messzi Erdély távoli kis zugában, a háromszéki Kőrösön fiúgyermek látta meg a napvilágot, a székely határőr Csoma András családjában. A gyermek a keresztségben a Sándor nevet kapta. A szerény kezdetekből magasra ívelt Kőrösi Csoma Sándor pályája, s mintegy száz évvel születése után Jules Barthélemy Saint-Hilaire (1805–1895), kiváló francia tudós és államférfi már így írt róla: *Magyarország büszke lehet, hogy ily ritka embert számíthat szülöttei közé.* (Saint-Hilaire, 1887)

Kőrösi Csoma Sándor már életében, de még inkább 1842-ben bekövetkezett halála után szimbólummá vált. Mindenki megtalálta alakjában, akit keresett: a tudóst, az utazót, a vasakarátú férfiút, az állhatatos hazafit, az aszkétát, avagy a hőst. Életútját és munkásságát, mely honfitársai és a nagyvilág csodálatát egyaránt kiváltotta, könyvek és tanulmányok garmadája elemezte, ünnepi megemlékezések sora próbálta életének titkát kifürkészni. De nem sok-e már az ünnepi megemlékezésekből? – kérdezhetnénk. Nem, mert minden közösségnek szüksége van példaképekre, ezek adják a jelen számára nélkülözhetetlen kohéziós erőt. Mint ahogyan a középkorban a jámbor szerzetesek nem unták meg a keresztyén közösség örök példáinak, a szenteknek élettörténetét újra meg újra felolvasni és okulni belőlük, úgy kell nekünk is a magyar kul-

túra és múlt egyik éltető, erőt adó forrásához, Kőrösi Csoma Sándor emlékéhez fordulni. Életének eseményei és tettei tán ismerősen csengenek nemegyszer fül számára, de nem lelket gyönyörködtető-e újra és újra meghallgatni a hozzánk szóló, szeretett melódiát?

Csoma életének és munkásságának sokirányú feltárása és elemzése közül ez az indító tanulmány Csoma és a magyar őshazakutatás kapcsolatát próbálja megvilágítani. Azért helyeztük az első helyre, mivel bár Csomát tibetista kutatóként és a tibetisztika egyik úttörőjeként tartja számon a hazai és nemzetközi tudomány, de egész életének, utazásának és munkásságának érzelmi mozgatórugója az a vágy volt, hogy a magyarság eredetkérdésére választ találjon. Tibetista tudóssá, egy új tudomány egyik európai megalapítójává mintegy mellesleg, életének utolsó húsz évében válik. Ugyanis tizenöt éves korától harmincöt éves koráig gyűjtött, tanult, készült; harmincöt éves korától harmincnyolc éves koráig utazott, tanult, nélkülözött. S csak ekkor, 1822-ben, miután az angol kormány megbízottal, William Moorcrofttal találkozott, váltott pályát és a tibeti nyelv és kultúra megismerésének szentelte idejét. De eredeti célját, a magyar őshaza megtalálását nem adta fel egy percre sem, s éppen húsz év múlva, mikor ötvennyolc éves fejjel új expedícióra indult, Darjeelingben érte utol a halál.